

En ny brottsskadelag

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2013/14:94 En ny brottsskadelag samt en motion som väckts med anledning av propositionen.

I propositionen föreslås bl.a. att Brottsoffermyndigheten inte längre ska kunna bestämma brottsskadeersättning för kränkning till ett lägre belopp än det en domstol har dömt ut i skadestånd.

Brottsoffer föreslås vidare få en utökad rätt till brottsskadeersättning, bl.a. genom att den nuvarande begränsningen av vad som högst kan betalas i kränkningersättning tas bort. Vidare förlängs tiden för att ansöka om brottsskadeersättning från två till tre år. Om brottsoffret är ett barn, ska ansökan kunna ske fram till den dag han eller hon fyller 21 år. Det ska också bli enklare för barn som har drabbats av ett brott som begåtts av en vårdnadshavare att ansöka om brottsskadeersättning.

För att öka återbetalningsgraden hos de gärningsmän som är skadeståndsskyldiga ska Brottsoffermyndigheten ges ett tydligare och mer effektivt regelverk för sin verksamhet. Större utrymme skapas för Brottsoffermyndigheten att återkräva utbetalad ersättning från gärningsmannen. Det föreslås också att Brottsoffermyndigheten som huvudregel ska kvitta en utbetalning av brottsskadeersättning mot en regressfordran för tidigare utbetalad ersättning.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag och avslår motionen.

I betänkandet finns två reservationer (SD).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
En ny brottskadelag	5
Brottskadeersättningens roll och funktion	5
Bakgrund	5
Propositionen	6
Motionen	8
Utskottets ställningstagande	8
Skadeståndsnivåer	8
Motionen	9
Bakgrund	9
Utskottets ställningstagande	10
Övriga lagförslag	10
Reservationer	11
1. Brottskadeersättningens roll och funktion, punkt 1 (SD)	11
2. Skadeståndsnivåer, punkt 2 (SD)	11
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	13
Propositionen	13
Följdmotionen	13
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	14

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Brottsskadeersättnings roll och funktion**

Riksdagen antar 10 § regeringens förslag till brottsskadelag. Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:94 punkt 1 i denna del och avslår motion

2013/14:Ju18 av Richard Jomshof (SD) yrkande 1.

Reservation 1 (SD)

2. **Skadeståndsnivåer**

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju18 av Richard Jomshof (SD) yrkande 2.

Reservation 2 (SD)

3. **Övriga lagförslag**

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. brottsskadelag,

2. lag om ändring i föräldrabalken,

i den mån lagförslagen inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:94 punkterna 1 i denna del och 2.

Stockholm den 29 april 2014

På justitieutskottets vägnar

Morgan Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Morgan Johansson (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Kerstin Haglö (S), Anti Avsan (M), Jan R Andersson (M), Elin Lundgren (S), Johan Pehrson (FP), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Caroline Szyber (KD), Richard Jomshof (SD), Lena Olsson (V), Mattias Jonsson (S), Pia Hallström (M) och Agneta Börjesson (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2013/14:94 lämnar regeringen förslag till en ny brottsskadelag.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Med anledning av propositionen har en motion med två motionsyrkan- den väckts. Förslagen i motionen återges i bilaga 1.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen en ny brottsskadelag. Förslaget syftar till att stärka brottsoffrens ställning, skärpa gärningsmännens ansvar och förbättra systemet med brottsskadeersättning.

För att stärka det enskilda brottsoffret rätt till brottsskadeersättning föreslår regeringen att Brottsoffermyndigheten inte längre ska kunna bestämma brottsskadeersättning för kränkning till ett lägre belopp än det en domstol har dömt ut i skadestånd.

Brottsoffer ska enligt förslaget vidare få en utökad rätt till brottsskadeersättning, bl.a. genom att den nuvarande begränsningen av vad som högst kan betalas i kränkningersättning tas bort. Vidare förlängs tiden för att ansöka om brottsskadeersättning från två till tre år. Om brottsoffret är ett barn, ska ansökan kunna ske fram till den dag han eller hon fyller 21 år. Det ska också bli enklare för barn som har drabbats av ett brott som begåtts av en vårdnadshavare att ansöka om brottsskadeersättning.

För att öka återbetalningsgraden hos de gärningsmän som är skadeståndsskyldiga ska Brottsoffermyndigheten ges ett tydligare och mer effektivt regelverk för sin verksamhet. Större utrymme skapas för Brottsoffermyndigheten att återkräva utbetalad ersättning från gärningsmannen. Det föreslås också att Brottsoffermyndigheten som huvudregel ska kvitta en utbetalning av brottsskadeersättning mot en regressfordran för tidigare utbetalad ersättning.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Utskottets överväganden

En ny brottsskadelag

De bestämmelser som regeringen föreslår i propositionen har tagits fram efter en bred översyn av 1978 års brottsskadelag. Flera förändringar föreslås i syfte att stärka det enskilda brottsoffrets rätt till brottsskadeersättning och förbättra Brottsoffermyndighetens handläggning. Därutöver föreslås att gärningsmannens ansvar för brottsskador förtydligas på flera sätt.

Enligt utskottets uppfattning har förslagen goda förutsättningar att åstadkomma ett modernt, effektivt och lättillgängligt system för brottsskadeersättning. Utskottet välkomnar således regeringens förslag till ny brottsskadelag. Utskottet återkommer nedan till enskildheter i regeringens lagförslag.

Brottsskadeersättningens roll och funktion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om att brottsskadeersättningen även fortsättningsvis ska vara underordnad andra ersättningsformer som står den skadelidande till buds samt avslår ett motionsyrkande om en statlig skadeståndsgaranti för brottsoffer.

Jämför reservation 1 (SD).

Bakgrund

Nuvarande ordning innebär att ett brottsoffer normalt ska försöka få ersättning för sina skador av gärningsmannen. Om det saknas en känd gärningsman, kan brottsoffret dock inte få något skadestånd. Brottsoffret kan då vända sig till Brottsoffermyndigheten och ansöka om brottsskadeersättning. På den blankett som Brottsoffermyndigheten tillhandahåller ska sökanden uppges om någon försäkringsersättning är aktuell. För att brottsskadeersättning ska komma i fråga ska sökanden även medge att Brottsoffermyndigheten får ta del av uppgifter från hans eller hennes försäkringsbolag. Därefter kan brottsskadeersättning betalas ut, eventuellt med avräkning för redan utbetalad eller tillkommande försäkringsersättning.

Om gärningsmannen däremot är känd och det finns en lagakraftvunnen dom på skadestånd, kan gärningsmannen välja att självmant betala skadeståndet till brottsoffret. För att underlätta för brottsoffret skickar domstolen dessutom över domen direkt till Kronofogdemyndigheten, som tillfrågar brottsoffret om han eller hon vill ha myndighetens hjälp med att driva in skadeståndet. Om brottsoffret begär detta ombesörjer Kronofogdemyndigheten indrivningen, normalt genom att först bereda gärningsmannen möjlig-

het att betala, sedan genom att utreda om gärningsmannen har några utmättningsbara tillgångar och därefter återredovisa ärendet till brottsoffret. Finns det tillgångar hos gärningsmannen, ser Kronofogdemyndigheten till att brottsoffret får sitt skadestånd. Saknas det tillgångar kan brottsoffret i stället vända sig till Brottsoffermyndigheten och ansöka om brottsskadeersättning. Ett brottsoffer som på detta sätt söker verkställighet är befriad från skyldigheten att betala de avgifter som annars gäller hos Kronofogdemyndigheten.

Propositionen

I propositionen anförts att det med fog kan hävdas att det vore allra enklast för det enskilda brottsoffret om han eller hon kunde få ersättning av staten direkt efter brottet. Brottsoffret skulle då snabbare kunna lägga den traumatiska händelsen bakom sig. Det finns dock enligt regeringens uppfattning flera skäl mot att göra en sådan genomgripande förändring. Brottsoffrens vilja att medverka i brottsutredningen skulle med stor sannolikhet minska om ersättningen betalades ut direkt. Detta kan naturligtvis få allvarliga konsekvenser för den brottsbekämpande verksamheten och för förtroendet för rättsväsendets möjligheter att klara upp brott och skapa ett tryggare samhälle. Det skulle dessutom innebära en risk för att brottsoffren inte får någon ersättning alls på grund av att Brottsoffermyndigheten endast skulle ha begränsade möjligheter att själv utreda om ett brott inträffat som har lett till en sådan skada som kan ge brottsskadeersättning. Att gärningsmannen döms innebär dessutom många gånger en lika viktig upprättelse för brottsoffret som den ekonomiska kompensationen. För att brottsoffret ska kunna få brottsskadeersättning bör det därför begäras av brottsoffret att han eller hon inte endast anmäler brottet till polisen utan också i skälig utsträckning bidrar till att brottet kan utredas.

Ett annat alternativ till nuvarande ordning är att brottsskadeersättning betalas direkt efter det att domen på skadestånd har vunnit laga kraft. Brottsoffret skulle då slippa lägga ned tid och kraft på att få den ersättning som han eller hon faktiskt har rätt till från gärningsmannen eller försäkringsbolaget samtidigt som möjligheterna att utreda brott och lagföra gärningsmän inte nödvändigtvis skulle försämrats.

Till skillnad från t.ex. det norska systemet där brottsskadeersättning kan betalas direkt efter en lagakraftvunnen dom, bygger den svenska ersättningsordningen på en samverkan mellan brottsskadeersättning, brottsskadestånd samt offentliga och privata försäkringsalternativ. Bland annat täcker en svensk hemförsäkring normalt personskador som inträffar på grund av brott, vilket inte alltid är fallet utomlands. Någon motsvarighet till den svenska kränkningsersättningen betalas inte heller enligt någon försäkring i Norge. Det kan också konstateras att Brottsoffermyndigheten har korta handläggningstider jämfört med det norska systemet, där det tar nära ett år att handlägga en ansökan om brottsskadeersättning.

En komplikation med att staten i ett tidigare skede än i dag skulle betala brottsskadeersättning gäller det överfallsskydd som ofta finns i svenska hemförsäkringar. Om brottsskadeersättning skulle betalas direkt, saknas incitament för enskilda att teckna överfallsskydd; ersättning skulle ju betalas ändå. Detta skulle på sikt kunna leda till att skyddet helt togs bort ur de svenska hemförsäkringarna, något som skulle drabba framför allt de brottsoffer som inte får sin sak prövad av domstol. En förändring i detta avseende skulle även innebära en betydande kostnadsökning för staten. Försäkringsbolagen betalar enligt uppgift varje år ut över 100 miljoner kronor i ersättning till brottsoffer, vilket överstiger vad som betalas i brottsskadeersättning under ett år.

Att Brottsoffermyndigheten skulle behöva handlägga långt fler ärenden än för närvarande, inklusive alla de där brottsoffret i dag får försäkringsersättning eller skadestånd av gärningsmannen, riskerar att leda till att handläggningstiderna ökar. Skadeståndet riskerar vidare att förlora sin funktion och kan för brottsoffer och gärningsman mer komma att likna bidrag respektive böter. Det bör i detta sammanhang också noteras att brottsskadeersättningen i de flesta fall inte motsvarar hela det utdömda skadeståndet. Brottsskadeersättning täcker ju inte alla skador som ersätts enligt skadeståndslagen och Brottsoffermyndigheten är inte bunden av en dom som grundas på att den tilltalade och målsäganden är överens om vilket belopp som ska betalas vid en fällande dom. Även med en direkt efter dom utbetalad brottsskadeersättning så skulle det alltså i flera fall kvarstå ett skadeståndsbelopp för brottsoffret att driva in från gärningsmannen.

Regeringen anser att det är angeläget att brottsoffer får kompensation för sina skador så snabbt och smidigt som möjligt. Nuvarande ordning för handläggning av såväl verkställighet av skadeståndsdomar som försäkringsersättning fungerar i många fall tillfredsställande i detta avseende. Detta utesluter inte att det ändå kan finnas utrymme att ytterligare förbättra brottsoffrens möjligheter att få ersättning. En förändring som innebär att brottsskadeersättning betalas i ett tidigare skede än i dag skulle få återverkningar på det svenska ersättningssystemet. En sådan förändring måste föregås av noggranna överväganden och det är således inte möjligt att inom ramen för detta lagstiftningsärende föreslå någon förändring i denna del.

Att det inte nu görs någon förändring av brottsskadeersättningens roll och funktion innebär att brottsskadeersättningen även fortsättningsvis kommer att vara underordnad andra ersättningsformer som står den skadelidande till buds, t.ex. skadestånd och ersättning från en försäkring. I den nuvarande brottsskadelagen kommer denna princip endast indirekt till uttryck, bl.a. genom reglerna om avräkning och försäkringsplikt. Regeringen föreslår att detta förtydligas i den nya lagen på så sätt att det anges att brottsskadeersättning endast betalas till den del skadan inte täcks av annan ersättning som den skadelidande har rätt till på grund av skadan.

Motionen

I motion 2013/14:Ju18 av Richard Jomshof (SD) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förslag om en statlig skadeståndsgaranti. Motionären anför att det är mycket otillfredsställande att brottsoffer även i fortsättningen kommer att vara tvungna att försöka driva in ett utdömt skadestånd genom Kronofogdemyndighetens försorg. Likaså kommer det även i fortsättningen att krävas att frågan om ersättning från eventuella försäkringar är utredd innan brottsskadeersättning kan komma i fråga.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att det med fog kan hävdas att det vore allra enklast för det enskilda brottsoffret om han eller hon kunde få ersättning av staten direkt efter brottet. Ett annat alternativ vore att brottsskadeersättning betalas direkt efter det att domen vunnit laga kraft.

Som regeringen anför, och som redovisas ovan, är emellertid båda alternativen behäftade med ett flertal nackdelar. På de skäl som regeringen anført bör brottsskadeersättningen därför även i fortsättningen vara underordnad andra ersättningsformer som står den skadelidande till buds, t.ex. skadestånd och ersättning från en försäkring. Utskottet ser vidare med tillfredsställelse på att detta förtydligas i den nya lagen på så sätt att det anges att brottsskadeersättning endast betalas till den del skadan inte täcks av annan ersättning som den skadelidande har rätt till på grund av skadan.

Som regeringen anför är det inte uteslutet att det ändå kan finnas utrymme att ytterligare förbättra brottsoffrens möjligheter att få ersättning. En förändring som innebär att brottsskadeersättning betalas i ett tidigare skede än i dag skulle dock få återverkningar på det svenska ersättningssystemet. En sådan förändring måste föregås av noggranna överväganden. Utskottet delar regeringens uppfattning att det inte är möjligt att inom ramen för detta lagstiftningsärendet föreslå någon förändring i denna del.

Utskottet tillstyrker sammanfattningsvis regeringens förslag i denna del och avstyrker motion 2013/14:Ju18 (SD) yrkande 1.

Skadeståndsnivåer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om höjda skadeståndsnivåer. Jämför reservation 2 (SD).

Motionen

I motion 2013/14:Ju18 av Richard Jomshof (SD) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förslag om höjda skadeståndsnivåer för allvarligt kränkande brott som t.ex. våldtäkt. Enligt motionären stämmer dagens skadeståndsnivåer när det gäller kränkning illa överens med det allmänna rättsmedvetandet.

Bakgrund

Med ideella skador avses skador som inte är av ekonomisk natur, främst fysiskt och psykiskt lidande vid personskador och kränkning av den personliga integriteten. Den 1 januari 2002 gjordes flera ändringar i skadeståndslagen (1972:207) i syfte att stärka rätten till skadestånd för ideell skada (prop. 2000/01:68, bet. 2000/01:LU19, rskr. 2000/01:216). Bland annat infördes tydligare regler om kränkningssersättning vid brott och hur ersättningen ska bestämmas.

Ersättning för kränkning är en särskild form av ideellt skadestånd som inte förutsätter att någon fysisk skada har uppkommit. Enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen ska den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ersätta den skada som kränkningen innebär.

I 5 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen anges att skadestånd med anledning av kränkning bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet. Därvid ska särskilt beaktas om handlingen

- haft förnedrande eller skändliga inslag
- varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa
- riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet
- inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande eller
- varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet.

I proposition 2000/01:68 behandlade regeringen också frågor om ersättningens storlek. Regeringen konstaterade att det hade skett betydande höjningar av ersättningarna på senare år och att höjningarna var betydligt kraftigare än vad som följer av ändringarna i penningvärdet. Regeringen anförde vidare att det i den allmänna debatten ofta hävdades att skadestånden i Sverige för kränkning av den personliga integriteten låg på en påfallande låg nivå vid en internationell jämförelse. Detta torde inte längre kunna hävdas, om man bortser från rättssystem där skadeståndet har ett delvis annat syfte. Regeringens slutsats var att ersättningsnivåerna hade utvecklats och utvecklades på ett sådant sätt att det inte fanns anledning att ingripa med lagstiftning. Enligt regeringen borde det liksom tidigare vara de rättstillämpande organens uppgift att bestämma kränkningssersättningens storlek och därvid göra en skönsmässig bedömning baserad på förhärskande etiska och sociala värderingar (s. 45–47 och 53–56).

Civilutskottet behandlade i betänkande 2013/14:CU14 (s. 19 f.) en motion om att nivåerna för ideella skadestånd är för lågt satta. Utskottet avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottet (prot. 2013/14:62).

Utskottets ställningstagande

Det aktuella motionsyrkandet rör ersättningsnivåerna för skadestånd med anledning av kränkning. Utskottet ansluter sig till den uppfattning som framfördes i proposition 2000/01:68, nämligen att det bör vara de rättstillämpande organens uppgift att bestämma ersättningens storlek. Utskottet är således inte berett att ställa sig bakom förslaget i motion 2013/14:Ju18 (SD) yrkande 2 om höjda skadeståndsnivåer. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet vill i detta sammanhang tillägga att enligt den nuvarande brottskadelagen betalas brottsskadeersättning med anledning av kränkning med högst tio gånger det prisbasbelopp som gäller då ersättningen bestäms. Regeringens förslag till ny brottskadelag innebär att det inte längre ska finnas någon beloppsbegränsning i detta hänseende. Utskottet ser mycket positivt på detta förslag som enligt utskottets bedömning kommer att gynna brottsoffer som drabbats synnerligen hårt av allvarlig brottslighet.

Övriga lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag i övriga delar.

Utskottet tillstyrker förslaget till ny brottskadelag även i övriga delar. Likaså tillstyrker utskottet förslaget till ändring i föräldrabalken. Lagförslagen har enligt utskottets uppfattning fått en väl avvägd utformning.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Brottsskadeersättningens roll och funktion, punkt 1 (SD)

av Richard Jomshof (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 10 § regeringens förslag till brottsskadelag och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:94 punkt 1 i denna del och motion

2013/14:Ju18 av Richard Jomshof (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna har länge drivit frågan om att Brottsoffermyndigheten inte slentrianmässigt ska kunna bestämma brottsskadeersättning till ett lägre belopp än det skadestånd en domstol fastställt. Det är därför glädjande att regeringen lägger fram ett förslag som, såvitt gäller kränkningserättning, innebär att våra önskemål uppfylls. Emellertid kvarstår fortfarande vissa brister i den föreslagna lagen. Enligt min uppfattning är det mycket otillfredsställande att brottsoffer först måste försöka driva in utdömda skadestånd genom Kronofogdemyndighetens försorg. Vidare krävs det att frågan om ersättning från eventuella försäkringar är utredd innan brottsskadeersättning kan komma i fråga. För att minska onödigt lidande för brottsoffret, vill jag att regeringen utarbetar ett sådant förslag om statlig skadeståndsgaranti som nämns i propositionen. I avvaktan på det accepterar jag 10 § i förslaget till ny brottsskadelag.

2. Skadeståndsnivåer, punkt 2 (SD)

av Richard Jomshof (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ju18 av Richard Jomshof (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Skadeståndsnivåerna när det gäller kränkning stämmer illa överens med det allmänna rättsmedvetandet. Detta har inte minst framgått av studien Kränkning och upprättelse – En rättssociologisk studie av kränkningssättning till brottsoffer (Lunds universitet, 2012). Jag vill därför att regeringen tar fram ett förslag som avsevärt höjer skadeståndsnivåerna för allvarligt kränkande brott som t.ex. våldtäkt.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2013/14:94 En ny brottsskadelag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till brottsskadelag.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken.

Följdmotionen

2013/14:Ju18 av Richard Jomshof (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om en statlig skadeståndsgaranti för brottsoffer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om höjda skadeståndsnivåer för allvarligt kränkande brott, såsom våldtäktsbrott.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till brottsskadelag

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Till den som har drabbats av skada till följd av brott betalas ersättning av staten (brottsskadeersättning) enligt denna lag.

2 § Brottsskadeersättning betalas om brottet har begåtts i Sverige.

Brottsskadeersättning enligt 4 och 5 §§ betalas även om brottet har begåtts utomlands, om den skadelidande vid tidpunkten för brottet hade hemvist i Sverige. Brottsskadeersättning enligt 9 § betalas även till ett barn som har bevittnat brott utomlands, om barnet vid tidpunkten för brottet hade hemvist i Sverige.

3 § Brottsskadeersättning betalas inte om brottet och den skadelidande har så ringa anknytning till Sverige att det inte är rimligt att skadan ersätts av staten.

Första stycket gäller inte i fråga om uppsåtliga våldsbrott som har begåtts i Sverige, om den skadelidande vid tidpunkten för brottet var medborgare eller hade hemvist i en annan medlemsstat i Europeiska unionen.

Brottsskadeersättning

Ersättningsgilla skador

4 § Brottsskadeersättning betalas för personskada. Som personskada ersätts även skada på kläder, glasögon och liknande föremål som den skadade bar på sig vid skadetillfället.

Brottsskadeersättning för personskada bestäms enligt 5 kap. 1–3 §§ skadeståndslagen (1972:207). Ersättning för framtida inkomstförlust eller förlust av underhåll betalas med ett engångsbelopp eller i form av livränta eller med ett engångsbelopp jämte livränta. Livränta betalas dock endast när ersättningen är av väsentlig betydelse för den skadelidandes framtida vård eller försörjning. Livränta värdesäkras enligt lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.

5 § Brottsskadeersättning betalas för den skada det innebär att någon allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet eller frid (kränkning).

Brottsskadeersättning för kränkning bestäms enligt 5 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen (1972:207).

I den utsträckning en domstol i sak har prövat ett yrkande om skadestånd för kränkning får brottsskadeersättningen i denna del inte bestäms

mas till ett lägre belopp än vad som följer av domstolens avgörande, om inte annat följer av denna lag.

6 § Brottskadeersättning betalas för sakskada, om brottet har begåtts av någon som var

- intagen i kriminalvårdsanstalt,
- intagen för vård i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
- intagen för vård i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller
- häktad enligt beslut som hade verkställts.

Brottskadeersättning för sakskada bestäms enligt 5 kap. 7 § skadeståndslagen (1972:207).

7 § Brottskadeersättning betalas för ren förmögenhetsskada i de fall som anges i 6 §, om det finns särskilda skäl.

8 § Brottskadeersättning betalas för sakskada och ren förmögenhetsskada även i andra fall än som anges i 6 och 7 §§ i den utsträckning den skadelidandes möjligheter att försörja sig allvarligt har försvårats genom skadan eller ersättningen annars framstår som särskilt angelägen.

9 § Brottskadeersättning betalas till ett barn som har bevittnat ett brott som varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos barnet i hans eller hennes förhållande till en närstående person.

Brottskadeersättning till barn som har bevittnat brott bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till hur grovt brottet är.

Förhållandet till annan ersättning

10 § Brottskadeersättning betalas till den del skadan inte täcks av annan ersättning som den skadelidande har rätt till på grund av skadan.

Vid bestämmande av brottskadeersättning avräknas skadestånd dock endast till den del skadeståndet har betalats eller bedöms bli betalat. Europeisk brottskadeersättning enligt 35 § eller annan ersättning av utländska statliga medel avräknas endast till den del den utländska ersättningen har betalats.

Ersättning som motsvarar ett sparande på den skadelidandes sida ska inte avräknas från brottskadeersättningen.

11 § Vid bestämmande av brottskadeersättning för sakskada avseende egendom som inte var försäkrad mot skaderisken och som den skadelidande måste antas ha avstått från att försäkra på grund av omfattningen av sina tillgångar och riskspridningen i sin verksamhet avräknas försäkringsersättning som skulle ha betalats om försäkring hade funnits.

Vid bestämmande av brottskadeersättning för sakskada avseende egendom som enligt vedertaget bruk borde ha hållits försäkrad mot skaderisken men som den skadelidande har försummat att försäkra avräknas i skälig omfattning försäkringsersättning som skulle ha betalats om försäkring hade funnits.

Jämkning

12 § Brottsskadeersättning får jämkas om det är skäligt med hänsyn till att den skadelidande eller, om skadan har lett till döden, den avlidne genom sitt uppträdande i samband med brottet eller på annat liknande sätt uppsåtligen eller av oaktsamhet har ökat skaderisken.

Brottsskadeersättning för sakskada eller ren förmögenhetsskada får även jämkas om det är skäligt med hänsyn till att den skadelidande genom att inte vidta sedvanliga försiktighetsåtgärder uppsåtligen eller av oaktsamhet har ökat skaderisken.

Grundavdrag

13 § Vid bestämmande av brottsskadeersättning ska ett grundavdrag göras.

Ett avdrag ska inte göras om brottet har begåtts av någon som avses i 6 § och brottet har begåtts på eller i närheten av en anstalt eller annan plats där han eller hon var intagen eller häktad. Ett avdrag ska inte heller göras i fråga om ersättning till barn som har bevittnat brott, eller om det i övrigt finns särskilda skäl.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om avdragsbeloppet.

Beloppsgränser

14 § Brottsskadeersättning för personskada som fastställs i form av ett engångsbelopp betalas med högst tjugo gånger det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller vid den tidpunkt ersättningen bestäms. Brottsskadeersättning för personskada som fastställs i form av livränta betalas för varje år med högst tre gånger det prisbasbelopp som gäller vid den tidpunkt ersättningen bestäms.

Brottsskadeersättning för sakskada och ren förmögenhetsskada betalas med sammanlagt högst tio gånger det prisbasbelopp som gäller vid den tidpunkt ersättningen bestäms.

Brottsskadeersättning betalas inte om den sammanlagda ersättningen är lägre än 100 kronor.

Förutsättningar för att pröva en ansökan om brottsskadeersättning

15 § Om allmänt åtal har väckts, ska en ansökan om brottsskadeersättning göras inom tre år från det att dom eller slutligt beslut vann laga kraft. Om allmänt åtal inte har väckts men förundersökning inletts, ska en ansökan göras inom tre år från det att förundersökningen lades ned eller beslut fattades i åtalsfrågan. I övriga fall ska en ansökan göras inom tre år från det att brottet begicks.

Om brott har begåtts mot ett barn eller om ett barn har bevittnat brott enligt 9 §, får barnet trots första stycket göra en ansökan fram till den dag han eller hon fyller 21 år.

Om det finns synnerliga skäl, får en ansökan prövas även om den har kommit in för sent.

16 § En ansökan om brottsskadeersättning får prövas endast om

1. brottet har anmälts till en brottsutredande myndighet eller sökanden visar giltig anledning till att någon sådan anmälan inte har gjorts, samt
2. den skadelidande i skäligen utsträckning har bidragit till att det anmälda brottet kan utredas.

17 § Rätten till brottsskadeersättning för personskada enligt 5 kap. 1 § första stycket 3 skadeståndslagen (1972:207) och för kränkning faller bort om den skadelidande avlider innan en ansökan om brottsskadeersättning har gjorts. Detta gäller dock inte om han eller hon dessförinnan har framställt krav på skadestånd för sådan skada.

18 § En ansökan om brottsskadeersättning till ett barn får göras av endast en vårdnadshavare, om den andra vårdnadshavaren har begått brottet eller det annars finns särskilda skäl.

Preskription av anspråk på brottsskadeersättning

19 § 1 fråga om preskription av ett anspråk på brottsskadeersättning gäller 2 och 3 §§ preskriptionslagen (1981:130). Ett anspråk på brottsskadeersättning ska då anses som en fordran på skadestånd i anledning av brott.

Om brott har begåtts mot ett barn eller om ett barn har bevittnat brott enligt 9 §, preskriberas barnets anspråk på brottsskadeersättning tidigast den dag han eller hon fyller 21 år.

20 § Preskription av ett anspråk på brottsskadeersättning avbryts genom att den skadelidande med anledning av brottet framställer krav på skadestånd, försäkringsersättning eller brottsskadeersättning.

Ett krav enligt första stycket verkar avbrytande på preskriptionen för samtliga skadeposter som kan ersättas genom brottsskadeersättning med anledning av brottet.

Förfarandet hos Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten och Nämnden för brottsskadeersättning

21 § En ansökan om brottsskadeersättning prövas av Brottsoffermyndigheten.

22 § Hos Brottsoffermyndigheten finns en nämnd (Nämnden för brottsskadeersättning) som avgör ärenden om brottsskadeersättning som är av principiell betydelse eller annars av större vikt. Nämnden får avgöra även andra ärenden om brottsskadeersättning.

Nämndens ordförande och vice ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Nämnden utses av regeringen.

Muntlig förhandling

23 § Nämnden för brottsskadeersättning ska hålla muntlig förhandling, om sökanden begär det och det inte är uppenbart obehövt.

En muntlig förhandling ska vara offentlig. Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att lämnas någon uppgift för vilken det hos Brottsoffermyndigheten gäller sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), får ordföranden besluta att förhandlingen ska hållas inom stängda dörrar. Detsamma gäller om sökanden är under 15 år eller lider av en psykisk störning.

Överklagande och omprövning

24 § Brottsoffermyndighetens beslut får inte överklagas.

25 § Om Brottsoffermyndigheten finner att ett beslut om brottsskadeersättning är oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning, ska myndigheten ändra beslutet, om det kan ske utan att det blir till nackdel för sökanden.

26 § Om ett beslut i ett ärende om brottsskadeersättning har fattats av en tjänsteman vid Brottsoffermyndigheten, ska beslutet omprövas av Nämnden för brottsskadeersättning om sökanden begär det.

Beslutet behöver dock inte omprövas av nämnden, om det är uppenbart att beslutet ska ändras i enlighet med sökandens begäran.

Kostnader

27 § Brottsoffermyndigheten får besluta om ersättning av allmänna medel för biträde och för utredning i ett ärende om brottsskadeersättning, om det finns särskilda skäl med hänsyn till sökandens ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter.

Brottsoffermyndigheten får också besluta om ersättning av allmänna medel för kostnader avseende resa och uppehälle i samband med sökandens inställelse till en muntlig förhandling, om sådana kostnader skäligen bör ersättas. Myndigheten får även bevilja förskott på sådan ersättning. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om ersättning och förskott.

Regress

28 § Om brottsskadeersättning betalas, inträder staten i den skadelidandes rätt till skadestånd intill det betalade beloppet samt på beloppet löpande ränta från betalningsdagen. Brottsoffermyndigheten får helt eller delvis efterge statens regressfordran, om det finns synnerliga skäl.

Staten inträder även i den skadelidandes rätt till annan förmån som inte avräknades när brottsskadeersättningen bestämdes fastän avräkning borde ha gjorts.

29 § Brottsoffermyndigheten ska av gärningsmannen, om denne är känd, kräva vad staten har rätt till enligt 28 § första stycket, om det inte är olämpligt med hänsyn till gärningsmannens personliga förhållanden eller till möjligheten att få fordran betald.

Brottsoffermyndigheten får ingå avtal med gärningsmannen om räntan och om hur betalning enligt första stycket ska ske.

30 § Statens regressfordran enligt 28 § första stycket preskriberas tio år efter det att brottsskadeersättningen betalades, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan.

Förbud mot överlåtelse av anspråk på brottsskadeersättning

31 § Ett anspråk på brottsskadeersättning får inte överlåtas innan ersättningen är tillgänglig för lyftning.

Efter ansökan av den skadelidande får Brottsoffermyndigheten dock besluta att brottsskadeersättning avseende ännu inte uppkomna kostnader för nödvändig vård ska betalas till vårdgivaren när kostnaden har uppkommit. Detsamma gäller för andra nödvändiga kostnader av liknande slag.

Undantag från utmätning

32 § Ett anspråk på brottsskadeersättning enligt 4, 5 eller 9 § får inte utmätas för den skadelidandes skuld. Livräntebelopp får dock utmätas enligt 7 kap. utskökningsbalken.

I fråga om förbud mot utmätning sedan brottsskadeersättning enligt 4, 5 eller 9 § har betalats ut tillämpas 5 kap. 7 § andra stycket utskökningsbalken.

Återbetalning av brottsskadeersättning

33 § Brottsoffermyndigheten ska, i den utsträckning det inte är oskäligt, kräva tillbaka utbetalad brottsskadeersättning, om sökanden har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit förhållanden av betydelse för beslutet att betala brottsskadeersättning. Detsamma gäller om sökanden efter utbetalningen av brottsskadeersättning får annan ersättning för skadan.

Första stycket gäller också om brottsskadeersättning i annat fall har betalats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som har fått ersättningen har insett eller borde ha insett detta.

Kvittning

34 § Om den som har rätt till brottsskadeersättning enligt denna lag är betalningsskyldig enligt 28 § första stycket eller 33 §, ska ersättningen minskas med ett belopp som motsvarar betalningsskyldigheten.

Trots första stycket får Brottsoffermyndigheten betala ut brottsskadeersättningen i den utsträckning det är skäligt.

Europeisk brottsskadeersättning

35 § Europeisk brottsskadeersättning är en ersättning som på grund av föreskrift i en annan medlemsstat i Europeiska unionen betalas av den staten för skada till följd av brott som begåtts där.

36 § Om en ansökan om brottsskadeersättning gäller en skada till följd av ett uppsåtligt våldsbrott som har begåtts i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, ska ansökan på sökandens begäran även behandlas som en ansökan om europeisk brottsskadeersättning.

37 § En ansökan om europeisk brottsskadeersättning ska av Brottsoffermyndigheten överlämnas till en behörig myndighet i den andra medlemsstaten.

Brottsoffermyndigheten får besluta om brottsskadeersättning även om ett överlämnande har skett enligt första stycket.

Om en myndighet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen beslutar om europeisk brottsskadeersättning efter det att Brottsoffermyndigheten har betalat brottsskadeersättning, inträder staten intill det av Brottsoffermyndigheten betalade beloppet i den skadelidandes anspråk på ersättning från den utländska myndigheten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014, då brottsskadelagen (1978:413) ska upphöra att gälla.

2. Bestämmelserna i 33 § om återbetalning av brottsskadeersättning tillämpas endast i fråga om brottsskadeersättning som har betalats ut efter ikraftträdandet.

3. Bestämmelserna i 34 § om kvittning tillämpas även i fråga om regressfordringar som har uppkommit före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 11 § föräldrabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

11 §²

När en omyndig på grund av arv eller testamente har fått pengar till ett värde överstigande ett prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken eller med villkor om särskild överförmyndarkontroll, ska den som ombesörjer utbetalningen från dödsboet för den omyndiges räkning sätta in medlen hos bank eller kreditmarknadsföretag, med uppgift om att medlen inte får tas ut utan överförmyndarens tillstånd.

Vad som nu sagts om skyldighet att betala till bank eller kreditmarknadsföretag ska även gälla

1. försäkringsgivare vid utbetalning av försäkringsbelopp som den omyndige har rätt till,

2. pensionssparinstitut vid utbetalning enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande,

3. Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brottsskadelagen (1978:413), 3. Brottsoffermyndigheten vid utbetalning av ersättning enligt brottsskadelagen (2014:000),

4. huvudman vid utbetalning av skadestånd enligt 6 kap. 12 § skollagen (2010:800), och

5. myndighet som betalar ut ersättning med anledning av skadeståndsanspråk mot staten.

Om betalningen avser en periodisk förmån, gäller skyldigheten att betala till bank eller kreditmarknadsföretag endast när den första utbetalningen görs.

När utbetalning enligt första eller andra stycket görs, ska den som ombesörjer utbetalningen genast göra anmälan till förmyndaren och överförmyndaren. En sådan anmälan ska också göras om en omyndig på grund av arv eller testamente har fått värdehandlingar till ett värde som överstiger i första stycket nämnt belopp eller med villkor om att värdehandlingarna ska stå under särskild överförmyndarkontroll.

Bestämmelserna i första–fjärde styckena gäller inte vid utbetalning av medel som den omyndige får förvalta själv. Andra–fjärde styckena gäller inte heller om utbetalning görs från försäkring som har tagits inom ramen för en rörelse.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

² Senaste lydelse 2010:1204.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller också vid betalning eller utgivande av värdehandlingar till någon för vilken det har förordnats god man med uppgift att förvalta egendom eller för vilken det har förordnats förvaltare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.